

ירושלים

ערכת פעילות לקראת יום ירושלים, כ"ח באייר

מנהיגי חינוך יקרים,

"עומדות היו רגלינו בשערי ירושלים. ירושלים הבנויה, כעיר שחוברה לה יחדיו" (תהילים קכ"ב).
אולי פסוק זה משקף את החיבור בין קהילות ירושלים השונות לאחר כיבוש העיר על ידי דוד או אולי את השאיפה לחיבור כזה. אם כך הדבר, הרי השימוש בביטוי זה בימינו אלה, המשקף את הכמיהה לחיבור חלקי העיר השונים, איננו שונה מן השימוש המקורי בביטוי זה.

"אמר ר' יהושע בן לוי - עיר שעושה כל ישראל חברים" (ירושלמי חגיגה, ב' ו').
ואכן, ירושלים בימינו היא עיר של שונות וניגודים היוצרת פסיפס המהווה את ה'יחדיו'.
חיבור בין ירושלים של מטה וירושלים של מעלה,
חיבור בין עבר מפואר ועתיד מבטיח,
חיבור בין העיר העתיקה ובין עיר מודרנית ומתחדשת,
חיבור בין עיר תוססת ותרבות פורחת למערכת חינוך ענפה ומתפתחת,
חיבור בין כל העדות, הדתות והקהילות הירושלמיות,
חיבור בין דור צעיר הרואה את עתידו בירושלים לבין דור ותיק שנשבה בכל יום מחדש בקסמי העיר.
יהי רצון שבזכות חיבורים אלה נזכה להיות דור בוני בית המקדש השלישי - 'יחדיו'.

בשנת 1998 חוקקה הכנסת חוק - "חוק יום ירושלים" המסדיר את מעמדו של יום שחרור ירושלים, כ"ח באייר, כיום חג במדינת ישראל. לשון החוק היבשה מהווה הד לרחשי הלב הפנימיים המייחדים לירושלים מעמד "בירת-על" שאין לה אח ורע בין ערי בירה אחרות בעולם.
ערכת הפעילות "ירושלים שלי" מזמנת לימוד, דיון ושיח אודות ייחודה של בירת ישראל באמצעים מושכי עין ולב. מושם בה דגש על המשותף והמחבר את כלל בני הנוער לבירתנו הנצחית - ירושלים.

בברכה,

אברהם ליפשיץ
ראש מינהל החמ"ד

יוסי לוי
ראש מינהל חברה ונוער

"עתידה ירושלים לעשות מטרופולין לכל הארצות" (שמות רבא כ"ג)

אומרים חז"ל: "עתידה ירושלים לעשות מטרופולין לכל הארצות" (שמות רבא כ"ג) ואכן זכינו בדורנו לראות את ירושלים כמטרופולין בעל שם עולמי, עיר בירה מודרנית ותוססת, המהווה מוקד משיכה בינלאומי ליהודים ולשאינם יהודים.

מה יש בה בירושלים אשר מייחד אותה מכל המקומות שבעולם, מכל ערי הבירה שבעולם ומכל הערים שבארץ ישראל?

כבר בתקופת התנ"ך מתוארת ירושלים כמרכז הדתי, הרוחני והלאומי לא רק של עם ישראל אלא של העולם כולו לעתיד לבוא. ממנה "יֵצֵא תוֹרָה וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַיִם" (ישעיהו ב', ג') ואלה יבואו גויים כדי להתפלל בבית המקדש, כפי שמתואר בספר ירמיהו (ג', י"ז): "וְנִקְוּ אֵלַיָּה כָּל הַגּוֹיִם לְשֵׁם ה' לִירוּשָׁלַיִם". עדות נוספת לתפיסת מרכזיותה של ירושלים בעולם באה לידי ביטוי בספר יחזקאל (ה', ה'): "זאת ירושלים בתוך הגוים שמתיה וסביבותיה ארצות".

ירושלים נעדרת נתונים טבעיים כדי לשמש עיר בירה. היא נמצאת במקום הררי, מרוחק יחסית ממרכזי אוכלוסין, ללא עורף חקלאי ראוי לשמנו, ומקורות המים שלה מצומצמים. ייחודה של ירושלים אינו נובע מיתרונות פיזיים, אלא מתוך קדושה פנימית ואמיתית המוטבעת בהווייתה. ייחוד שיסודו בהר המוריה, אשר בירושלים, בו נמצאת אבן השתייה שהיא יסוד העולם כולו: "אבן ירה הקדוש ברוך הוא בים, וממנה נשתת העולם. למה נקרא שמה אבן שתייה? שממנה הושתת העולם" (תלמוד בבלי, מסכת יומא, דף נד ע"ב).

בקדושה האופפת את ירושלים ובייחודה חשים רבים: יהודים ושאינם יהודים, יהודים שומרי מצוות ויהודים שאינם שומרי מצוות. היטיב לתאר זאת חיים אושרי, חייל צעיר בגדוד 66 בחטיבה 55 תחת פיקודו של מוטה גור, במלחמת ששת הימים - בה נכבשה ירושלים העתיקה ועמה הכותל המערבי מידי אויב (אייר תשכ"ז):

המראה של הר הבית שנחלף אלינו, הכיפה הפופקל מסביב כשליפון מגנפול קרני פלמט ומסביב לדיין ענייני של בוקר היה מבהיני המראה של ירושלים אלו הפלגקקו כל הפלנים. אני זוכר בעיקר גחלש של הפלמט של לצייר נשימה. פנה ירושלים ליה קראנו ואוגר זכינו אלא רק בגמולא חמדא כאן לפנינו... בגלל שלוש ימים של קרבא אלוים, פכחח קרובים אפלים חלום של דולג - אפלא פכחח פמלרי... פמלרי היה בלוי רגלי, פמלני חילוי מאלקקים, חילויים פולדים כולם כילון אחד. חילויים דגיים ושאנים, כולם רצו אפליג אן פכחח, אפליג באפנים אליהן הפלגקקו כל כך פכחח פלנים... רגל פפליש פכחח פכחח היה רגל של פרגלשג דולא. רגל של פלמט חלום.

ירושלים אינה רק מקום של קודש ומרכז רוחני, אלא גם מרכז לאומי ובינלאומי של מסחר ותעשייה, של השכלה ותרבות, של שלטון וחוק, של מדע וטכנולוגיה - שילוב של קודש וחול על כל המשתמע מכך. הרב ישראלי זצ"ל נשא דברים לאחר שחרור ירושלים 1967, ואמר:

"אם הארץ והשמים מאוחדים, אם ירושלים משמשת לא רק בירת ישראל, אלא בירתו של הקב"ה, בירת מלכו של עולם, בירת הבריה כולה, כוח הבורא של הבריה כולה. באותה מידה שירושלים ממלאת את תפקידה זה, אז היא מגיעה למושג המלא של ירושלים המאוחדת, של ירושלים הבנויה, 'כעיר שחוברה לה יחדיו'" ("על חומותייך ירושלים", תשנ"ג, yeshiva.org.il).

לכל יהודי וישראלי בכל הדורות והגלויות קיימת נקודת חיבור לירושלים, אישית או לאומית, כבירה רוחנית או ממלכתית. חשוב לזכור כי ירושלים לא נתחלקה בין שבטי ישראל, היא נותרה שייכת לכולם: חילונים ודתיים, ספרדים ואשכנזים, ותיקים ועולים חדשים, ימנים ושמאלנים "עיר שחוברה לה יחדיו", המחברת את כולם אל שורשי האמת והנצח של הקיום היהודי.

הפעילות שלפניכם מציעה תהליך חינוכי- ערכי ובה היכרות עם מקומות ואתרים בירושלים, חשיפה לעושר הפיזי והרוחני המצוי בירושלים בכל הדורות, חיבור אישי בין כל משתתף ל"ירושלים שלו" ולימוד טקסטים המדגישים את השילוב בין קודש וחול בירושלים. מטרתה של הפעילות לחזק ולטפח נקודה פרטית ככלי לחיבור לבבות בין כל חלקי האומה.

פעילות זו נועדה ליצור שיח משותף של בני נוער ממגזרים שונים ביום כ"ח באייר - יום שחרור ירושלים. מובן, כי אפשר לעסוק בנושא זה גם בתקופות אחרות של השנה.

מטרות:

1. לטפח בקרב המשתתפים את ההבנה כי "ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדיו" מחברת את לבבות החברה הישראלית בזכות חשיבותה וייחודיותה בעיני כל יהודי.
2. לחזק בקרב המשתתפים את הזיקה לעיר ירושלים, בירת הנצח של עם ישראל.
3. להביא למודעות המשתתפים את ייחודה של ירושלים אז כהיום, כמטרופולין של חול המחובר לקודש.
4. לברר עם המשתתפים את מקור קדושתה של ירושלים בירת ישראל.

עזרים:

- נספח מס' 1: "זאת ירושלים", פסיפס (מצורף לערכה).
- נספח מס' 1א: "זאת ירושלים" - כרטיס משימה אישית, כמספר המשתתפים.
- נספח מס' 2 א-ב: "ירושלים שלי", כמספר המשתתפים.
- נספח מס' 3: "ירושלים אז כהיום" - חפיסת קלפים, כמספר הקבוצות (מצורפת לערכה).
- נספח מס' 4: "הקודש שבחול" - דף מקורות, כמספר המשתתפים (מצורפות לערכה 5 כרטיסיות).
- פתקים ריקים.
- כלי כתיבה.

משך הפעילות: כ - 90 דק'

מהלך הפעילות

למנחה: בפעילות זו שלוש תחנות בהן עוברים המשתתפים. לכל תחנה יש למנות מנחה. כמו כן, ניתן לערוך את הפעילות בשלושה שלבים בהתאם לקהל היעד ולזמן הנתון.

תחנה מס' 1 - "ירושלים שלי"

שאלה א' - אישי

- המנחה יבקש מכל משתתף לרשום על פתק שלושה מקומות שהוא מכיר בירושלים.
 - המנחה יציג בפני המשתתפים את פסיפס "זאת ירושלים" (נספח מס' 1).
 - המנחה יחלק לכל משתתף כרטיס משימה אישית "זאת ירושלים" (נספח מס' 1א) ויבקש לבצע את המשימות.
- הצעה למנחה:** ניתן להשמיע ברקע את השיר "ירושלים שלי" / דן אלמגור.

שאלה ב' - נאליאה

- המנחה יבקש ממספר משתתפים לשתף את חבריהם בבחירותיהם.
- המנחה יחלק למשתתפים כרטיס "ירושלים שלי" (נספח 2א'), ויבקש להשלימו.
- המנחה יחלק למשתתפים כרטיס "ירושלים שלי" מאת יצחק רבין (נספח מס' 2ב') ויקריאו באוזניהם.

שאלות לדין:

1. יצחק רבין בדבריו "ירושלים שלי" מציין נקודות אישיות ולאומיות.
א. האם ניתן לחלק בבירור בין האיש ללאומי?
ב. מה, לדעתכם, מבין דבריו של יצחק רבין משמעותי יותר בעבורו? הסבירו.
ג. מה מבין דבריו של יצחק רבין מרגש ומחבר אתכם לירושלים?
• המנחה יבקש מן המשתתפים לעיין שוב בשורה שכתבו בנספח מס' 2א' ("ירושלים שלי היא...") ולבדוק אם היו רוצים לשנותה או להוסיף דבר מה בעקבות דבריו של יצחק רבין.
• המנחה יבקש ממספר משתתפים לשתף את המליאה בשורה שכתבו.
2. מהן נקודות החיבור בין דבריו של רבין לבין הדברים שכתבתם?
המלצה למנחה: לאסוף את הפתקים האישיים של המשתתפים, לרכז אותם על לוח ולתלות בכיתה או בבית הספר תחת הכותרת "ירושלים שלנו היא...".
3. "ירושלים הבנויה - כעיר שחוברה לה יחדיו" (תהילים קכב, ב-ג).
בימינו ירושלים היא עיר של שונות וניגודים. פסיפס של עדות, דתות, שכונות וסגנונות בלבוש, בארכיטקטורה, בהלכות חיים ולמעשה בכל מישור. הניסיון של חיבורם של כל אלו לאחד הוא המפתח להבנת המשמעות של הביטוי "כעיר שחוברה לה יחדיו".
כיצד פסוק זה בא לידי ביטוי במגוון האמירות שלכם "ירושלים שלי היא..."?
4. יצחק רבין בדבריו מתייחס למורכבות הפוליטית בה נתונה ירושלים בירת ישראל ואומר: "אנחנו חלוקים בדעותינו מימין ומשמאל, יש לנו ויכוחים על דרך ועל מטרה. (אבל) בישראל אין לנו ויכוח בנושא אחד: שלמותה של ירושלים והמשך כינונה וביסוסה כבירתה של מדינת ישראל".
א. מה, לדעתכם, מקנה לירושלים מעמד מיוחד זה?
ב. במה אתם מסכימים או לא מסכימים עם דבריו של יצחק רבין?
ג. המציאות הפוליטית משתנה באופן תדיר. עד כמה קביעתו של רבין, שנאמרה בשנת 1995 (זמן קצר לפני הירצחו), בדבר שלמותה של ירושלים מתאימה גם לזמננו? נמקו.

תחנה מס' 2 - משחק קלפים "רביעיות"

שאלה א' - קבוצתי

- המנחה יחלק את המליאה לקבוצות בנות ארבעה משתתפים וייתן לכל קבוצה חפיסת קלפים "ירושלים אז כהיום" - משחק רביעיות (נספח מס' 3).
- במידת הצורך יסביר המנחה למשתתפים את כללי המשחק "רביעיות".

אפשרויות נוספות:

1. לאחר משחק רביעיות קצר המנחה ייתן לכל קבוצה מספר רביעיות קלפים ויבקש מהם להכין משחק טריוויה על פי המידע שבקלפים.
2. המנחה יבקש מבעוד מועד ממספר משתתפים להכין בעזרת הקלפים משחק ידע (כדוגמת "פיצוחים", "אחד נגד מאה" ועוד) אותו ינחו בפני המליאה.

שאלה ב' - מליאה

שאלות לדיון:

1. "עתידה ירושלים לעשות מטרופולין (עיר אֵם) לכל הארצות" (שמות רבא כ"ג). כיצד בא הדבר לידי ביטוי בתחומי העשייה השונים (מסחר, שלטון, השכלה, תרבות ועוד), כפי שמשתקף בקלפים?
2. מה התחדש לכם אודות ירושלים בירת הנצח של עם ישראל ובירתה המדינית של מדינת ישראל בעקבות משחק זה?
3. מהי הרגשתכם כלפי העיר ירושלים בעקבות המידע שרכשתם דרך קלפי המשחק "ירושלים אז כהיום"?

תחנה מס' 3 - לימוד

שאלה א' - אישי/קבוצתי/מליאה (הפתאם לאחרית האנחה)

אישי: כל משתתף יקבל חמש כרטיסיות "הקודש שבחול" (נספח מס' 4) ויעיין בהן.

קבוצתי: המנחה יחלק את המשתתפים לקבוצות בנות חמישה משתתפים, ייתן לכל קבוצה חמש כרטיסיות "הקודש שבחול" (נספח מס' 4) ויבקש לעיין בהן.

מליאה: המנחה יתלה על הלוח את כרטיסי המקורות "הקודש שבחול" (נספח מס' 4) ויבקש מן המשתתפים לעיין בהם.

- המנחה יבקש מכל משתתף לבחור מקור/משפט/ציטוט/פסוק וכיו"ב מתוך הכרטיסים אשר מיטיב לשקף את תפיסתו אודות ירושלים - בירת ישראל המשלבת קודש וחול.

שאלה ב' - מליאה

- המנחה יבקש מכמה משתתפים לספר בפני המליאה על בחירתם ולנמק.

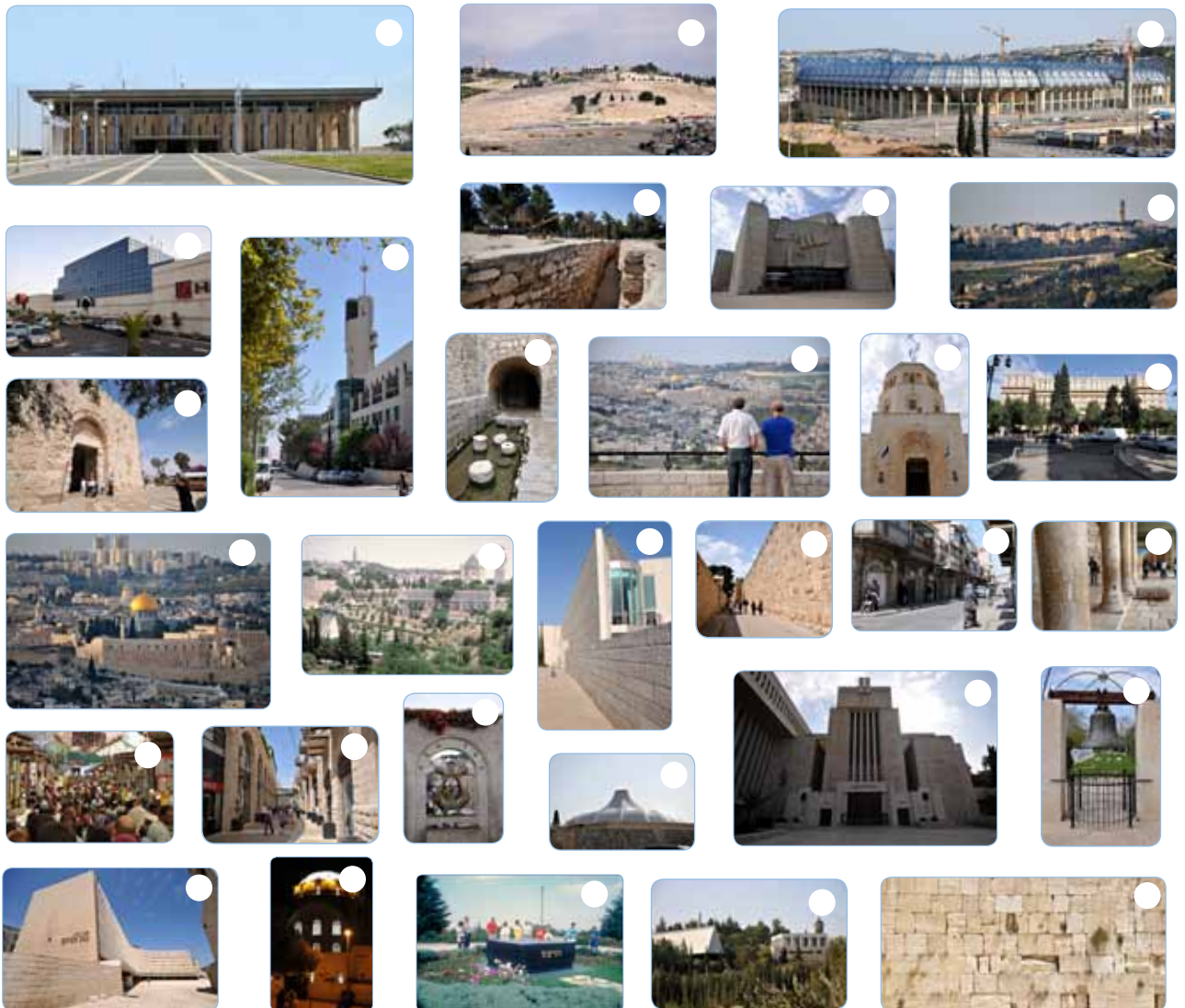
שאלות לדיון:

1. "אין השם 'ירושלים' מופיע בחמשה חומשי תורה" (הרב צוריאלי). כיצד, לדעתכם, השפיע הדבר על מעמדה של ירושלים ועל הזיקה של עם ישראל אליה לאורך הדורות?
2. "קדושה היא מציאות ממשית רוחנית, מציאות גדולה ומשמעותית, בעצם היא עיקר המציאות, היא שורש המציאות, והכל נמשך" (הרב זלמן מלמד). לאיזו עשייה מחייבת אמירה זו ביחסנו לעיר הקודש ירושלים?
3. הקריאה בקשר המרטיטה את לבבנו עד היום "הר הבית בדינו! הר הבית בדינו!" הינה קריאה המבטאת שילוב של קודש וחול, שילוב של יהדות וישראליות. הסבירו כיצד והביאו דוגמאות לביטוי של שילוב זה בחינוך הלאומיים והפרטיים.
4. "ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו - עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים" (תלמוד ירושלמי, מסכת חגיגה, דף כ"א). מה ביכולתנו לעשות כחברה וכיחידים על מנת לממש פוטנציאל זה?

כאן ירושלים...

1. זהה את האתרים. רשום בעיגול הלבן את מספר האתר על פי הרשימה שלהלן:
2. הקף בעיגול את המקומות שרשמת קודם, אם הם מצויים בפסיפס התמונות שלפניך.
3. סמן בריבוע את המקומות בהם ביקרת.
4. סמן במשולש את המקומות עליהם שמעת.
5. הקף בעיגול בצבע אדום את המקום הנחשב בעיניך כישראלי ביותר.
6. הקף בעיגול בצבע כחול את המקום הנחשב בעיניך כיהודי ביותר.
7. הקף בעיגול בצבע ירוק את המקום החשוב ביותר לדעתך.
8. הקף בעיגול בצבע צהוב את המקום עליו היית רוצה ללמוד ולדעת אודותיו יותר?

"יירושלים שלי היא..."

"יירושלים בשבילי היא..."

ירושלים

יצחק רבין*

דבריו בפתיחת חגיגות 3,000 שנה לירושלים שנאמרו בווינגטון,
25 באוקטובר 1995

"ירושלים היא לבו ובבת עינו של העם היהודי ושל המעמד החגיגי הזה. אלפי מילין מן הבית, נעלה שוב את ירושלים על ראש שמחתנו - כפי שנהגו אבותינו ואבות אבותינו. אלף פנים לירושלים - ולכל אחד מאיתנו ירושלים שלו.

ירושלים שלי היא דוקטור משה ואלאך מגרמניה, רופא חולי עם ישראל וירושלים, שבנה בית חולים, "שער צדק", וקבע את דירתו בחצר בית החולים כדי להיות קרוב לחולים יומם ולילה, בבית החולים שבו נולדתי. אני ירושלמי.

ירושלים שלי היא מוקד געגועיו, מחוז חלומותיו, של העם היהודי. היא החלום להגיע. היא השם שמיליונים מלמלו על שפתותיהם, גם על ערש מותם. היא המקום שאליו נושאים עיניים ואליו נושאים תפילה.

ירושלים שלי היא ג'ריקן המים שחולק במשורה לנצורים במלחמת העצמאות והיא גם פני התושבים הדואגים בתורים לחלוקת מנת הלחם, והשמים האפלים בירושלים שפגזי התאורה קרעו את צבעם השחור.

ירושלים שלי היא הדרך אל העיר.

היא פניהם האפורים של החברים המתים שלי, הקור הצורב המשוריינים החלודים בצל האורנים בצד הדרך.

ירושלים שלי היא ההר הגדול. בית הקברות הצבאי בהר הרצל, קריית הדממה שאוצרת באדמתה את האלפים אשר הלכו אל המלחמות הכבדות - ולא חזרו מהן.

ירושלים שלי היא הדמעות של הצנחנים בכותל ב-67', והדגל שחזר להתנוסס על שריד המקדש.

ירושלים שלי היא הצבעים המשתנים של החומות והריחות של שווקים, ומראה פניהם של בני כל העדות, וכל הדתות, שכולם חופש דעה ולכולם חופש פולחן בעיר שהקדושה עוטפת כל אבן שלה, כל מלה, כל מבט.

ירושלים שלי היא עיר השלום, שממנה תצא הבשורה הגדולה לכל הדתות, לכל העמים:
"כי מציון תצא תורה ודבר השם מירושלים",
וגם: "יהי שלום בחילך, שלווה בארמונותיך".

אנחנו חלוקים בדעותינו מימין ומשמאל, יש לנו ויכוחים על דרך ועל מטרה.

בישראל אין לנו ויכוח בנושא אחד: **שלמותה של ירושלים והמשך כינונה וביסוסה כבירתה של מדינת ישראל.**

אין שתי ירושלים. יש רק ירושלים אחת. מבחינתנו, ירושלים אינה נושא לפשרה - ואין שלום בלי ירושלים. ירושלים שנחרבה שמונה פעמים, שמשך שנים לא הייתה לנו גישה אל שריד מקדשנו, הייתה שלנו, תהיה שלנו, היא שלנו, וכך תהיה לעולמי עד."

"הדמעות כאן אינן מרככות את העיניים", כתב משורר ירושלים, יהודה עמיחי, "הן רק מלטשות ומבריקות את קשי הפנים כמו סלע".

ירושלים היא הסלע.

חג שמח לך. שלום לך ירושלים."

*יצחק רבין נולד בירושלים, כיהן כרמטכ"ל במלחמת ששת הימים, כשר ביטחון וכראש ממשלה. ב-4 בנובמבר 1995, אור לי"ב בחשוון ה'תשנ"ו נרצח בתום עצרת תמיכה בהסכמי השלום בכיכר מלכי ישראל בתל אביב.

משחק קלפים - "אל כהיום"

כתרים רבים של קדושה, יופי וייחוד נקשרו במהלך הדורות לעיר ירושלים, בירת מדינת ישראל. לאורך השנים היוותה ירושלים מוקד של קודש וחול, של תורה ומסחר, של לימוד ותרבות, של מרכז רוחני ומרכז שלטוני. ייעודה זה לא השתנה עם השנים אלא הלך והתקדם, התפתח והשתכלל עם כיבושה של ירושלים במלחמות ישראל, עם הגעתם של היהודים לארץ ישראל, עם התפתחות הטכנולוגיה, התרחבות מוסדות השלטון ועוד.

מטרתו של משחק קלפים זה שלפניכם, לסקור את התחומים השונים בהם מהווה ירושלים מוקד ומקור השראה אז כהיום ולהדגיש את מרכזיותה.

נסחר

אזור המסחר הוותיק והמרכזי בירושלים

מדרחוב
קניון מלחה
הקארדו
שוק "מחנה יהודה"

נסחר

מרכז קניות ובילוי. שלוש קומות מסחר ובהן 260 בתי עסק ומגדל משרדים.

מדרחוב
קניון מלחה
הקארדו
שוק "מחנה יהודה"

נסחר

רחוב הראשי של העיר ירושלים בתקופה הרומית שהיה מרכז הכלכלי-מסחרי של העיר.

מדרחוב
קניון מלחה
הקארדו
שוק "מחנה יהודה"

נסחר

שוק מזון וביגוד, הנמצא בין הרחובות יפו ואגריפס לצד שכונת מחנה יהודה בירושלים. החל מסוף המאה ה-19 משמש כשוק המזון המרכזי בעיר.

מדרחוב
קניון מלחה
הקארדו
שוק "מחנה יהודה"

פלטון וחוק

כולל הרכב של דיינים מוסמכים ששופטים לפי המשפט העברי וכן מכריעים בשאלות שמגעות להלכה היהודית.

הכנסת

בית דין צדק

סנהדרין

בית המשפט העליון

פלטון וחוק

בית הנבחרים המשמש כבית המחוקקים של מדינת ישראל. שמה של הכנסת ומספר חבריה (120) מקורם במוסד "כנסת הגדולה", המוסד העליון של חכמי ישראל בראשית ימי בית שני.

הכנסת

בית דין צדק

סנהדרין

בית המשפט העליון

פלטון וחוק

הגוף העומד בראש ההיררכיה של הרשות השופטת, ומהווה את המוסד השיפוטי הגבוה ביותר של מדינת ישראל.

הכנסת

בית דין צדק

סנהדרין

בית המשפט העליון

פלטון וחוק

כינוי לבית דין של שבעים ואחד דיינים שהיוה ערכאה עליונה בכל הגגע להלכה. פעלו בעם ישראל עד שנת 425 לערך. בכללי פעולתה עוסקת מסכת סנהדרין.

הכנסת

בית דין צדק

סנהדרין

בית המשפט העליון

עיר של קדושה

סלע במקום קודש הקודשים בבית המקדש, על הר הבית. לדברי חז"ל האבן נקראת כך מלשון תשחית: "שתייה שמה, שממנה הושתת העולם" (תלמוד בבלי, מסכת יומא דף נד עמוד ב).

הכותל המערבי
אבן השתייה
בית הכנסת הגדול
בית הכנסת החורבה

עיר של קדושה

שריד קיר התמך של הר הבית שנבנה בסוף תקופת בית שני. הכותל נחשב לאתר היהודי השני בקדושתו בעולם אחרי הר הבית.

הכותל המערבי
אבן השתייה
בית הכנסת הגדול
בית הכנסת החורבה

עיר של קדושה

בית הכנסת הגדול משמש מאז 1958 מרכז חוגי ודתי שמושך אליו תיירים ומבקרים בעיקר בשבתות ובחגים, אך מתקיימות בבית הכנסת תפילות סדירות וחגיגות.

הכותל המערבי
אבן השתייה
בית הכנסת הגדול
בית הכנסת החורבה

עיר של קדושה

חורבן רבי יהודה החסיד, במרכז העיר העתיקה. נבנה לראשונה בתחילת המאה ה-18 על ידי תלמידי רבי יהודה החסיד, נחשב בידי מוסלמים. נבנה בשנית באמצע המאה ה-19 על ידי תלמידי הר"א, נחשב בשנית בידי הלגיון הערבי ב-1948. נבנה בשלישית בראשית המאה ה-21, ונחנך ב-2010. שימש כמרכז הקהילה האשכנזית בירושלים עד אמצע ימי המנדט הבריטי, ונחשב לבית הכנסת האשכנזי החשוב והמרכזי בירושלים עד לחורבן השני.

הכותל המערבי
אבן השתייה
בית הכנסת הגדול
בית הכנסת החורבה

שירי ירושלים

"ירושלים של זהב
ושל נחושת ושל אור
הלא לכל שיריך
אני כינור..."

מזמור תהילים
ר' יהודה הלוי
נעמי שמר
מדרש רבה

שירי ירושלים

"לבי במזרח ואנוכי בסוף מערב
איך אטעמה את אשר אוכל ואיך יערב?
איכה אשלם נדרי ואסרי, בעוד
ציון בחבל אדום ואני בכבל ערב?
יקל בעיני עזוב כל טוב ספרד, כמו יקר בעיני
ראות עפרות דביר נחרב."

מזמור תהילים
ר' יהודה הלוי
נעמי שמר
מדרש רבה

שירי ירושלים

"ירושלים היא אורו של עולם..."
(בראשית ובה ג' ט"ה')

מזמור תהילים
ר' יהודה הלוי
נעמי שמר
מדרש רבה

שירי ירושלים

"יברכך ה' מציון וראה בטוב
ירושלים כל ימי חיך"
(תהילים קנ"ח, ה')

מזמור תהילים
ר' יהודה הלוי
נעמי שמר
מדרש רבה

אלחחות

בתקופת המלך הורדוס, בסוף המאה הראשונה לפני הספירה. בית המקדש הגיע לשיא פארו ונחרב על ידי טיטוס הרומאי בשנת 70 לספירה, בעקבות המרד הגדול.

כיבוש ירושלים על ידי דוד המלך

חורבן ירושלים בימי בית שני

מלחמת העצמאות 1948

מלחמת ששת הימים 1967

אלחחות

"וילכוד דוד
את מצודת ציון
היא עיר דוד"
(שמואל ב', ה', ד')

כיבוש ירושלים על ידי דוד המלך

חורבן ירושלים בימי בית שני

מלחמת העצמאות 1948

מלחמת ששת הימים 1967

אלחחות

מלחמה בין ישראל לבין מצרים, ירדן וסוריה. ארכה שישה ימים ובה כבשה מדינת ישראל שטחים נרחבים ובהם גם מזרח ירושלים. חטיבת ירושלים כבשה את ארמון המצב, את המוצבים הירדניים בירושלים וסביב לה, את תל אל-פול, גבעת התחמושת, מחיאון וקפלה, ולבסוף את הכתל המערבי והר הבית.

כיבוש ירושלים על ידי דוד המלך

חורבן ירושלים בימי בית שני

מלחמת העצמאות 1948

מלחמת ששת הימים 1967

אלחחות

המלחמה החלה מיד לאחר קבלת תוכנית החלוקה של האו"ם ב-29 בנובמבר 1947, והסתיימה ב-20.6.1949. הרבע היהודי של ירושלים היה במשך שישה חודשים תחת מצור ובסופו של דבר נכבש בידי כוחות משולבים של ערבים בלתי סדירים והלגיון הערבי הירדני, לחמיו נפל בשבי והתושבים האזרחים פוטו לעיר החדשה.

כיבוש ירושלים על ידי דוד המלך

חורבן ירושלים בימי בית שני

מלחמת העצמאות 1948

מלחמת ששת הימים 1967

ירושלים על המפה

חלקה העתיק של ירושלים, המוקף חומה, גדול קמ"ד אחד. העיר העתיקה נחלקת לארבעה רובעים: היהודי, המוסלמי, המצרי והארמני. לעיר מובילים שבעה שערים: שער יפן, שער ציון, שער האשפות, שער הרחמים, שער האריות, שער הפרחים ושער שכם.

מפת מידבא
מפת העיר העתיקה
מפת תלֶתן
מפת ירושלים כיום

ירושלים על המפה

מפת מידבא היא רצפת פסיפס הממוקמת בבכסייה בעיר מידבא שבירדן. המפה, המתוארכת בין המאה השישית עד השביעית לספירה, מתארת את ארץ ישראל, והעיר ירושלים ניצבת במרכזה של המפה.

מפת מידבא
מפת העיר העתיקה
מפת תלֶתן
מפת ירושלים כיום

ירושלים על המפה

מפת העיר ירושלים כיום
מפת מידבא
מפת העיר העתיקה
מפת תלֶתן
מפת ירושלים כיום

ירושלים על המפה

בספר מצרי "מסע על פי כתבי הקדש", שחובר לפני כ- 400 שנה, מופיעה מפה הקרויה "מפת תלֶתן" של העולם המדגימה את מרכזיותן של ארץ ישראל והעיר ירושלים.

מפת מידבא
מפת העיר העתיקה
מפת תלֶתן
מפת ירושלים כיום

השכלה נמצא

מעין הגיחון הוא מקור המים העיקרי של ירושלים הקדומה (עיר דוד). עם הזמן נבנו לצד המעיין מתקנים שמטרתם לשלל את המים ביעילות רבה יותר, ותעלות השקיה שהוזדמו מהגיחון אפשרו חקלאות שלחין

לימוד בתקופת הגמרא

מפעל המים בגיחון

האוניברסיטה העברית

קריית המדע בהר חוצבים

השכלה נמצא

"...התקינו שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים מאי דרוש כי מציון תצא תורה..."
(בבא בתרא כ"א)

לימוד בתקופת הגמרא

מפעל המים בגיחון

האוניברסיטה העברית

קריית המדע בהר חוצבים

השכלה נמצא

פארק תעשיית הריי-סק הוקם בתחילת שנות ה-70. כיום מועסקים בפארק, ששטחו 500 דונם, כ-8,500 עובדים, בכ-200 חברות עתירות ידע וטכנולוגיה וחברות נטונות שירותים.

לימוד בתקופת הגמרא

מפעל המים בגיחון

האוניברסיטה העברית

קריית המדע בהר חוצבים

השכלה נמצא

הוקמה בארץ ישראל (1925) והוציאה מתוכה אנשי שם בכל תחומי המחקר, לרבות מדעים חתני פרס נובל.

לימוד בתקופת הגמרא

מפעל המים בגיחון

האוניברסיטה העברית

קריית המדע בהר חוצבים

תרבות

הוקם ב-1965 ומהווה משכן של תגליות ארכיאולוגיות יוצאת דופן: מגילת מדבר יהודה וכתב-יד עתיקים וחדרים של התנ"ך, כגון כתר אדם צבת. מבין עשרת המוזיאונים הגדולים ביותר בעולם.

מוזיאון רוקפלר

מוזיאון ישראל והיכל הספר

מוזיאון יד ושם

תיאטרון ירושלים

תרבות

מוזיאון לארכיאולוגיה הנמצא במזרח ירושלים, מול שער הפרחים. הוקם ב-1938 על ידי ממשלת המנדט בארץ ונחשב לאחד המבנים היפים בירושלים.

מוזיאון רוקפלר

מוזיאון ישראל והיכל הספר

מוזיאון יד ושם

תיאטרון ירושלים

תרבות

נבנה בשנת 1971 בשכונת טלביה בעיר. מלבד מופעי תיאטרון מתקיימים בו מופעי מחול, מוזיקה וקולנוע, וכן טקסים ממלכתיים, כנסים, צילומי טלוויזיה ושידורי רדיו. במקום מוצגות תערוכות ציור מתחלפות.

מוזיאון רוקפלר

מוזיאון ישראל והיכל הספר

מוזיאון יד ושם

תיאטרון ירושלים

תרבות

הוקם בשנת 1953 על ידי מדינת ישראל במטרה להנציח את זיכרון השואה ולהנחילה לדורות הבאים. המוזיאון עוסק בהנצחה ותינוד של מאורעות השואה, איסוף חפצים ומסמכים, גביית עדויות על השואה ופרסומן, איסוף שמות הנספים בשואה והנצחתם במחקר ובחינוך.

מוזיאון רוקפלר

מוזיאון ישראל והיכל הספר

מוזיאון יד ושם

תיאטרון ירושלים

עיר דוד

"וישב דוד בְּמִצְדָּה וַיִּקְרָא לָהּ עִיר דָּוִד"

(שמואל ב', ה; ט)

2760 לבריאת העולם - 1000 לפנה"ס.
בשנת 1000 לפנה"ס לערך הגיע אל העיר המלך דוד, כבש את מצודת ציון והפך את "עיר יבוס" לבירתו הדתית והלאומית. דוד ביצר את העיר ואף הקים כאן את ארמונו.

ימי דוד המלך - בירת הממלכה

ימי חזקיהו המלך; ביצר את העיר וניתב את מי הגיחון פנימה.

מימי הביניים ועד העת החדשה; עיר דוד מחוץ לתחומי העיר המבוצרת וההתיישבות בה פסקה.

כיום - מתגוררות בה עשרות משפחות יהודיות ומרכז מבקרים.

עיר דוד

"והוא יחזקיהו סתם את מוֹצֵא מִיְמֵי גִיחֹן תַּעֲלִיין וַיִּישָׁרם לַמָּטָה מַעְרְבָה לְעִיר דָּוִד וַיַּעֲלֶח יחזקיהו בְּכָל מַעְשָׂהוּ"

(שמואל ב', ה; ט)

ימי דוד המלך - בירת הממלכה

ימי חזקיהו המלך; ביצר את העיר וניתב את מי הגיחון פנימה.

מימי הביניים ועד העת החדשה; עיר דוד מחוץ לתחומי העיר המבוצרת וההתיישבות בה פסקה.

כיום - מתגוררות בה עשרות משפחות יהודיות ומרכז מבקרים.

עיר דוד

שנת 1099 לספירה. מעיין הגיחון המשיך לשמש כמקור מים מרכזי לתושבי ירושלים אשר שאבו את מימיו והובילו אותם אל בין החומות. בשלהי השלטון העות'מאני, נמצאה בדרום עיר דוד, כתובת השילוח המתעדת את חציבתה של ניקבת השילוח בתקופת הבית הראשון.

ימי דוד המלך - בירת הממלכה

ימי חזקיהו המלך; ביצר את העיר וניתב את מי הגיחון פנימה.

מימי הביניים ועד העת החדשה; עיר דוד מחוץ לתחומי העיר המבוצרת וההתיישבות בה פסקה.

כיום - מתגוררות בה עשרות משפחות יהודיות ומרכז מבקרים.

עיר דוד

"ונבנתה עיר על תילה"

(ירמיהו ל', יח)

לאחר מלחמת ששת הימים אוחדה ירושלים וקו הגבול נמחה. בסוף שנות השבעים החלה חפירה ארכיאולוגית שנמשכה מספר עונות בעיר דוד. בשנת 1991 החלו יהודים לחזור ולגור בגבעת עיר דוד וכיום מתגוררות בה עשרות משפחות, "מרכז המבקרים עיר דוד" פועל במקום.

ימי דוד המלך - בירת הממלכה

ימי חזקיהו המלך; ביצר את העיר וניתב את מי הגיחון פנימה.

מימי הביניים ועד העת החדשה; עיר דוד מחוץ לתחומי העיר המבוצרת וההתיישבות בה פסקה.

כיום - מתגוררות בה עשרות משפחות יהודיות ומרכז מבקרים.

הקדש אחר

ביטוי שטבע הראי"ה, המציין את המהות המשותפת בין חיי הקודש לבין חיי החול וראיית מכלול תחומי החיים לאור ערכי הנצח של הקודש.

אין זה נכון להעתיק את עולם הקודש - את הקב"ה חי העולמים, אל מקום מיוחד לקודש או אל זמנים מיוחדים לקודש, אלא יש למצוא את הקודש ולחיות את הקודש בכל מקום ובכל זמן במציאות המשתנה לעינינו, ביופיה וכל גווניה.

(מעובד עפ"י הראי"ה, "פנקס הדפים")

1

ירושלים בירת ישראל

אנו רואים חובה להצהיר, שירושלים היהודית היא חלק אורגני ובלתי נפרד ממדינת ישראל - כשם שהיא חלק בלתי נפרד מההיסטוריה הישראלית, מאמונת ישראל ומנשמת עמנו. ירושלים היא לב לבה של מדינת ישראל.

פעמיים בתולדות עמנו נעקרו מירושלים - רק לאחר שנוצחנו במלחמת דמים אכזרית על ידי כוחות בבל ורומא... וכשירושלים נתקפה אחרי 14 למאי 1948, ידע הנוער הלוחם שלנו לחרף נפשו על בירת קודשנו, לא פחות משעשו זאת אבותינו בימי הבית הראשון והשני.

אין אנו מניחים אף רגע, שארגון האו"ם ינסה להוציא את ירושלים בכוח מידי ישראל, ואנו מצהירים, שעם ישראל לא יוותר על ירושלים מרצונו הטוב, כשם שלא ויתר במשך אלפי שנה על אמונתו, על ייחודו הלאומי ועל תקוותו לשוב לירושלים ולציון...

... אומה זו לא תשלים לעולם עם הפרדת ירושלים, וירושלים היהודית לא תקבל על עצמה שום שלטון זר - לאחר שאלפי בניה ובנותיה שחררו בפעם השלישית את מולדתם ההיסטורית וגאלו את ירושלים מהשמדה והרס...

דוד בן גוריון, במעמד ההכרזה על ירושלים כבירת ישראל, כסלו תש"י

2

הר המוריה, הר הרצל והר הזיתים

... לפני שלשים ושש שנים, שבנו והתחברנו אל הר הקדומים, הר המוריה; אל מקום המקדש. אל הכותל המערבי. אל ערש האומה. אל הראשית... התחברות זו, יצרה גם משולש סמלי, של שלושה הרים: הר המוריה, הר הרצל והר הזיתים יד ושם. משולש, שכל אחד מקודקודיו נטוע בעולם אחר, ושלושתם יחד, מאז מלחמת ששת הימים, יוצרים שלמות אחת.

בין קודקודיו של המשולש הירושלמי הזה מהדהדים הקולות, וחולפים המראות. אין לנו אלא להטות אוזן, אל האבנים; אל הגאיות; אל ההרים שסביב לה, לירושלים; הרי הם שנוצרים בקרבם את העדות והקולות, המלווים אותנו מאז היינו לעם.

בין ההרים הללו מהדהדת עדיין קריאתו של המלאך אל אברהם: "אל תשלח ידך אל הנער", המתערבבת בזעקותיהם של הפצועים בקרב, על הגשר, בגת שמנים.

בין הגאיות רועמים עדיין, קולן של הלהבות המכלות את ההיכל; קולם של הנצורים הנמלטים מחרב קלגסי טיטוס; ואלו נבלעים בקול מנועיהם של הזחלמים של צה"ל, השואגים במעלה הדרך אל שער האריות.

ועל כל הקולות, גוברת הקריאה הנרגשת ברשת הקשר "הר הבית בידינו! הר הבית בידינו!", המרטיטה את הלבבות עד היום...

נאום יו"ר הכנסת, ר. ריבלין, יום ירושלים תשס"ג, טקס זיכרון לחללי מלחמת ששת הימים

כל תפילה בונה את ירושלים

חז"ל תיקנו "תחנונות" רבות לזכור בהן את ירושלים ולהתפלל עליה, כגון בתפילת שחרית - בברכת בונה ירושלים, ובברכת "ותחזינה עינינו", ואחרי כל תפילת עמידה אנו אומרים: יהי רצון שיבנה בית המקדש, וכן בתחנון מתפללים הרבה על ירושלים. בברכת המזון - אנו מזכירים כמה פעמים את ירושלים וכן בברכת "על המחיה", וכן תיקנו לומר בכל לילה "תיקון חצות" לבכות ולהתפלל על בית המקדש וירושלים ועוד ועוד. כל זאת עשו חז"ל כדי להרבות את ההזדמנויות שבהן האיש היהודי יזכר שירושלים חרבה, ויתפלל מעומק לבו על בניין ירושלים, ועל ידי ריבוי התפילות, נכבש עוד חלק ועוד חלק מארץ ישראל, עד שניגאל.

מתוך "כל תפילה בונה את ירושלים", הרב שלום ארוש, breslev.co.il

קדושה זו מציאות ממשית

צריך לדעת שקדושה זו מציאות ממשית. אין זו רק הגדרה הלכתית שמחייבת הנהגה מסוימת אלא זו ממש מציאות בפועל. גם אם אין אנו משיגים אותה בחושים שלנו, גם אם אין אנו יכולים לראות בעינינו את ההבדל בין קודש לחול, ואין אפשרות לחוש את ההבדל בחוש המישוש ולא בכל חוש אחר מחמשת החושים שלנו - אין זה אומר דבר. גם את זרם החשמל העובר באוויר ואת תנועות הקול העוברות באוויר אין אנו יכולים לזהות בחושינו, ובכל זאת הם קיימים וממשיים ויש להם כוח פעולה חזק יותר מכוחות שאנו יכולים להבחין בהם בחושים שלנו. וכך היא הקדושה. היא מציאות ממשית רוחנית, מציאות גדולה ומשמעותית, בעצם היא עיקר המציאות, היא שורש המציאות, והכל נמשך.

מתוך "קדושת א"י וירושלים", הרב זלמן מלמד, תשס"ב, yesiva.org.il

קדושת ירושלים, עיר הנצח

פלא גדול הוא, אבל אי אפשר להכחיש; אין השם "ירושלים" מופיע בחמישה חומשי תורה. אין זאת מפני שהיא איננה כל כך חשובה, אלא אדרבה מפני שהיא חשובה יותר מהכל. כי איך התורה מכנה לה? "המקום אשר יבחר ה' אלוהיך לשום שמו שם" (דברים יב, כא). וכן בעוד תשעה עשר מקומות היא נקראת "אשר יבחר ה'" ולא נאמר בקצרה "ירושלים".

ולמה נאמרה הגדרה מיוחדת זו "לשום שמו שם"? כי כך כתוב בסוף ספר יחזקאל: "ושם העיר, מיום ה' שמה". כלומר כאשר האדם יקבע פגישה עם חברו לעלות לירושלים, יתבטא "עולים אנו לעיר אשר ה' השרה את שכינתו שמה". וכולם ידעו לאיזה מקום הוא התכוון. כי זה המקום אשר ה' בחר עוד לפני בריאת העולם (מדרש תהלים, מזמור עו). פסוק מפורש הוא "כי בחר ה' בציון, איוה למושב לו" (תהלים קלב, ג).

הבדל גדול יש בין קדושת ירושלים לבין קדושת שאר ארץ ישראל. קדושת א"י תלויה בביאת רוב העם אליה ("ביאת כולם", כתובות כה. ובזה "רובו ככולו", נזיר מב.). אבל לעומת זאת "קדושת המקדש וירושלים היא מפני שכינה, ושכינה אינה בטלה" (רמב"ם, הל' בית הבחירה פ"ו ה"ז). כלומר קדושת ירושלים אינה נובעת מהימצאות עם ישראל בה, אלא מפני השפעת הקב"ה בה באופן תמידי.

מתוך "קדושת ירושלים, עיר הנצח", הרב משה צוריאלי, תשס"ו, yesiva.org.il

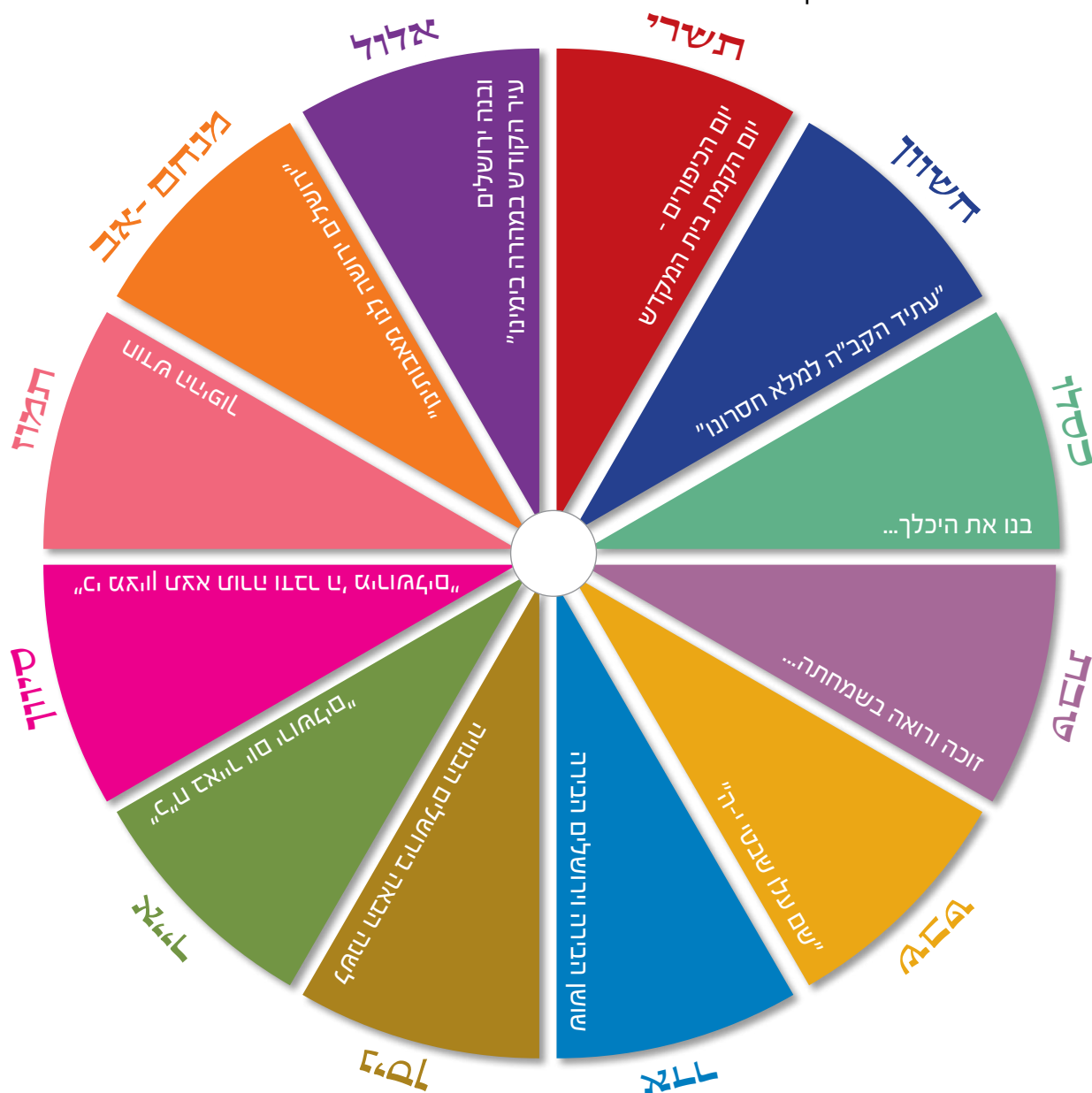
ירושלים האעלא השנה

מרכזיותה של ירושלים באה לידי ביטוי בכל מעגלי חייו של אדם יהודי. **במעגל היום יום** נזכרת ירושלים דרך קבע בתפילות "ותחזינה עינינו בשוברך לציון ברחמים", בברכת המזון "ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו...", בהכנסת ספר תורה "כי מציון תצא תורה" ועוד.

במעגל השנה אנו מזכירים את ירושלים תדיר, בראשי חודשים "יעלה ויבוא...זיכרון עיר הקדש במהרה בימינו", וכן בשלוש הרגלים. כמיהתם של היהודים בגלות באה לידי ביטוי באמירה "לשנה הבאה בירושלים הבנויה" בליל הסדר ובמוצאי יום הכיפורים.

גם **במעגל חייו של אדם** מהווה ירושלים מקום מרכזי. בזמן שמחה כשמחת נישואין אנו נשבעים: "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני..." וכן "עוד ישמע בערי יהודה ובחצות ירושלים...", ולהבדיל בשעת אבל בה מנחמים: "המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים...".

מגוון הרעיונות המובאים להלן מותאמים למעגל השנה, כאשר בכל חודש מוצג רעיון מרכזי המתקשר לירושלים ולאירועי החודש. מקורות אלה עשויים לשמש בסיס לדיון ולעיון ביקורתה ובקדושתה של ירושלים ולהאירה אור חדש בלבבות התלמידים וצוותי החינוך.

תשרי

יום הכיפורים - יום הקאת בית המקדש

עיקרו של יום הכיפורים בימי המקדש היה עבודת הכהנים בבית המקדש ועיקרה של עבודה זו הייתה כניסתו של הכהן הגדול, פעם אחת בלבד בשנה, אל קודש הקודשים כשהקטורת בידו. בעת כניסתו של הכהן הגדול השעה היא שעת רצון והקב"ה מסתכל על עולמו בעין טובה, באין שטן מקטרג, וזוהי שעה לתפילה ולבקשת רחמים לכל באי עולם.

(מעובד עפ"י מחזור המקדש, הרב ישראל אריאל, עמ' 127)

מיקומו של קודש הקודשים, נמצא במרכז הר הבית במקום בו נמצאת "אבן השתייה". חז"ל מפרשים שהשם "אבן השתייה" נובע מכך שמאבן זו הושתת העולם, כלומר, האבן היא יסוד בניין העולם, וממנה נוצר העולם. שם זה ניתן למרצפת שעליה עמד הארון, אולם פעמים שהשם "אבן השתייה" מתייחס לסלע התשתית הנמצא באדמה מתחת לקודש הקודשים, או לאבן הנמצאת בתהום הארץ, לחיזוק עמידת הארץ מתחת למקדש.

לדעת הרמב"ם, אין כוונת חז"ל לומר שמאבן זו גופה נברא העולם, אלא כוונתם לומר שמבחינה רעיונית רוחנית, מקום המקדש ועבודת המקדש הם יסוד העולם וקיומו.

מתוך אתר מכון המקדש <http://www.temple.org.il>

שאלה לעיון ואפיון:

1. כיצד באה לידי ביטוי מרכזיותה של ירושלים ומקום הקדושה שבירושלים - "אבן השתייה" דווקא ביום הכיפורים?

חשון

"עתיד הקב"ה למלא חסרונו"

חודש חשוון מכונה מרחשוון מן הטעם שאין בו שום יום טוב ואין בו שמחה. אולם ראוי היה שיהיה בו יום טוב משום שבניית בית המקדש על ידי שלמה, אשר נמשכה שבע שנים, הושלמה בחודש זה, שנאמר: "וּבִשְׁנָה הָאַחַת עֶשְׂרֵה בְּיָרַח בּוֹל, הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי, כָּלָה הַבֵּית, לְכָל-דְּבָרָיו וּלְכָל-מִשְׁפָּטָיו..." (מלכים א', ו, ל"ח).

ועוד זכה חודש זה שכל השנים מן המבול ועד שנשלם בית המקדש, הייתה מרגשת ברישומו של המבול ארבעים יום בכל שנה, מיום י"ז במרחשוון ועד כ"ז בכסלו. והיה העולם שרוי בפחד מפני מוראם של ארבעים יום אלה. כיוון שנשלם הבית בחודש זה, פסקו אותם ארבעים יום מלעשות רושם בעולם. אומרים חז"ל: "עתיד הקב"ה למלא לחודש חשוון חסרונו שנחסר מיום טוב".

(עפ"י ספר התודעה עמ' קנב)

אלות לעיון ולציין:

1. מה ניתן להבין על חסרונו של חדש חשוון לאור אמרת חז"ל: "עתיד הקב"ה למלא לחודש חשוון חסרונו שנחסר מיום טוב" בהקשר של ירושלים ובית המקדש?
 2. "מאימתי שואלין על הגשמים? רבן גמליאל אומר בשבעה בו, חמישה עשר יום אחר החג, כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת" (תענית א', א').
- מה ניתן ללמוד על מעמדה של ירושלים בשלוש הרגלים לאור המשנה המוזכרת לעיל?

כסל הנו את היכלך...

בימי מלכות יוון הרשעה גזר אנטיוכוס גזרות רבות אשר מטרתן להתנכל לתורת ישראל ולמצוותיה ולפגוע בעיקר בחירות הרוח.

החשמונאים התמרדו ופעלו כנגד גזרות אלו. אך המרד הגלוי פרץ כאשר באו היוונים למקדש, ביטלו את התמיד, טימאו את השמנים, ביזו את הבמה והעלו עליה חזיר, שנאמר: "...כשנכנסו יוונים להיכל טימאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום. בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה" (שבת כ"א, ב').

"ואחר באו בניך לדביר ביתך, בנו את היכלך וטיהרו את מקדשך. והדליקו נרות בחצרות קודשך..."

המנורה שהכהן הגדול העלה את נרותיה בכל ערב, לא כדי להאיר את בית המקדש עשה כן אלא שיהא אורו יוצא ומאיר בכל בתי ישראל ונפשותם מקדושת אור המקדש.

אלות לעיון ולדיון:

1. מה לדעתכם היו כוחה ומקומה של ירושלים בימי בית ראשון, כפי שמשתקף מקביעת העיתוי ליציאה למלחמה גלויה?
2. כיצד, לדעתכם, משפיע חג החנוכה על מעמדה ומיקומה של ירושלים מאז החורבן ועד ימינו?

טבת

זוכה ורואה בשמחתה...

"ויהי בשנה התשיעית למלכו בחדש העשירי בעשור לחודש בא נבוכדנצר מלך בבל, הוא וכל חילו על ירושלים ויחן עליה ויבנו עליה סביב ותבוא העיר במצור עד עשתי עשרה שנה למלך צדקיהו...ויתיבקע העיר..." (מלכים ב', כ"ה).

ארבעה ימי תענית קבועים בלוח השנה בגין חורבנה של ירושלים. ראשון שנקבע הוא צום העשירי המהווה את תחילת הסוף. עיקרה של התענית "כדי לפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זיכרון למעשינו הרעים... שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב" (רמב"ם, הלכות תעניות, ה' א').

אמרו חז"ל: "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה" (תענית ל'). ופירש הרא"ה: לא נאמר רואה בבנינה, אלא רואה בשמחתה, שכן את הבנינים הגשמיים יוכלו לראות כולם אך לזכות בשמחתה יזכו רק הכואבים את חורבנה.

אלול לעיון ולדין:

1. האבלות והצום מחזקים את הזיכרון הלאומי, ובמובן זה אנו זוכים ורואים משהו מבית המקדש, כאן ועכשיו. כיצד?
2. אומר הרמב"ם: עיקרה של התענית... שבזיכרון דברים אלו נשוב להיטיב". כיצד עיקרון זה יכול להשפיע על כל יחיד בישראל?

שה

"שם עלו שהי י-ה"

במדינת ישראל המתחדשת, ראשית צמיחת גאולתנו, החליטה הרשות המחוקקת לחנוך את מושב הכנסת בירושלים, בירת ישראל, בתאריך בעל משמעות עתיקת יומין הנגזרת מן הטבע הארצישראלי.

בט"ו בשבט תש"ט (14.2.1949) נפתח המושב החגיגי הראשון של "הכנסת" בירושלים. קדמו לכך מאבק בינלאומי והחלטת עצרת האו"ם על מעמדה של ירושלים כאזור נפרד הנתון לניהול בין-לאומי.

דוד בן גוריון בנאומו לאחר המעבר מתל אביב לירושלים אמר: "ירושלים היהודית היא חלק אורגני ובלתי נפרד ממדינת-ישראל. כשם שהיא חלק בלתי נפרד מההיסטוריה הישראלית, מאמונת ישראל ומנשמת עמנו. ירושלים היא לב לבה של מדינת ישראל."

מוסד הכנסת, הקרוי על שם המוסד המחוקק שפעל בתקופת בית שני ונקרא "הכנסת הגדולה", מונה 120 חברים ומסמל יותר מכל את הריבונות הישראלית "ששם עלו שבטים שבטי י-ה עדות לישראל" (תהילים קכ"ב, ד'). לא שבטים נפרדים, לא עדות נפרדות, לא כל אחד ואחד הדורש כבוד עצמו. וכשם שדוד המלך איחד את השבטים מתוך דאגה לכלל ישראל, כך מסמל המוסד "כנסת" את הריבונות של עם השב לארצו.

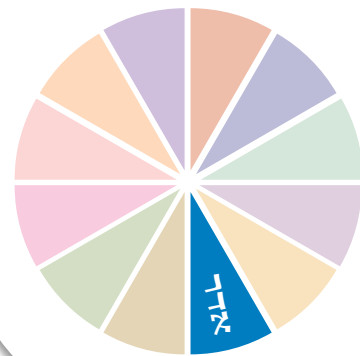
עצמות לעיון ולדיון:

1. מדוע ייחסו מנהיגי המדינה חשיבות רבה למיקומם של מוסדות השלטון דווקא בירושלים ופעלו בניגוד להחלטת האו"ם?
2. "ראשית צמיחת גאולתנו" - זהו הביטוי שטבעו רבני ירושלים להגדרת תקופתנו בכרוז שראה אור מטעמים בשנת העצמאות הראשונה. כיצד מסייעת אמירה זו לראות את קשיי המציאות ומחדליה?

שון הבירה וירושלים הבירה

עיר הבירה ירושלים מהווה מרכז דתי ורוחני של עם ישראל מאז בחר הקב"ה להקים את ביתו שם, ככתוב: "כי בחר ה' בציון איווה למושב לו..." (תהילים קל"ב, י"ג).

התואר "בירה" במקרא ניתן גם לעיר שושן, ואכן בין שושן בירת פרס לבין ירושלים בירת ישראל התקיים, כביכול, מאבק רוחני על מלכות בעולם.

אחשורוש מתיימר להחליף את מקומו של מקדש ה' שבירושלים. דורשים חז"ל כי אחשורוש לבש את בגדי הכהן הגדול וקיים את המשתה דווקא ביום הכיפורים. אסתר נדרשת להקדיש להכנות שנה שלימה כדי לזכות ולהיכנס לפני ולפנים אל המלך, להבדיל מאותה כניסה מיוחדת ויחידה ביום הכיפורים. הפלת הפור כאותם גורלות ביום כיפור, וכן "כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך אל החצר הפנימית אשר לא ייקרא אחת דתו להמית" (אסתר ד, יא). אחשורוש קובע נורמות כמו במקדש, שאין לבוא בכל עת אל הקודש (על פי מגילה י"א ע"ב ויומא יח ע"א).

מפרש המהר"ל: "...כך עשה אחשורוש, והכל שיהיה מלכותא דארעא (מלכות ארעית) כעין מלכותא דרקיע (מלכות נצחית) (ברכות נח ע"א) ותמצא כי עשה הכל בעניין המשכן ששם השכינה. וזה כי עשה חצר וגם גינה וגם ביתן, כמו שהיה משכן חצר אוהל מועד וקודש קודשים..." (אור חדש עמ' פח).

אלה לעיון ולדיון:

1. אחשורוש המולך מהודו ועד כוש מנסה לחקות את מלכות ירושלים ולנסות לתת לשושן בירתו מעמד דומה.
מה ניתן ללמוד מכך על ירושלים באותה תקופה?

ניסן

לשנה הבאה בירושלים הבנויה

בסיום ליל הסדר מבקשים "לשנה הבאה בירושלים הבנויה". אותה בקשה נשמעת פעם נוספת ביום הכיפורים בסוף תפילת נעילה. הסיבה לכך נעוצה במחלוקת בין רבי אליעזר ורבי יהושע. ר' אליעזר טוען שעתידיה הגאולה להתרחש בחודש תשרי ואילו רבי יהושע גורס כי עתידיה הגאולה להתרחש בחודש ניסן. ויכוח זה לא הוכרע ונקבע כי הבקשה לגאולה "לשנה הבאה בירושלים" תיאמר בשני המועדים גם יחד (ראש השנה י"א, א').

שנה אחר שנה מסיים יהודי את אמירת ההגדה במשפט "לשנה הבאה בירושלים הבנויה", כך גם לפני שנה וגם לפני עשר שנים אמר אותו משפט. גם אבותינו ביקשו "לשנה הבאה בירושלים הבנויה" ולא הגיעו לירושלים. דורנו זכה שהתקווה הפכה למציאות וחזרנו לירושלים. הגענו לירושלים של מטה, אך טרם הגענו לירושלים של מעלה...

יֵלֵא אַבְרָאָא אִירֻשָׁלַיִם שְׁלֵם מְעֵלָה עָד שְׁאֲבָאֵא אִירֻשָׁלַיִם שְׁלֵם מְעֵלָה
(גמליה פ', א')

עצות לעיון ולפיון:

1. מדוע מסיימים דורות של יהודים את ליל הסדר בבקשה העתיקה בת ארבע המילים: "לשנה הבאה בירושלים הבנויה"?
2. ירושלים כיום, עיר בנויה ומשגשגת, מהווה מרכז מדיני ורוחני. מדוע אנו ממשיכים לבקש "לשנה הבאה בירושלים הבנויה"?

אייר

כ"ח באייר - יום ירושלים

מאז מלחמת העצמאות (תש"ח - 1948) ובמשך 19 שנה הייתה ירושלים מחולקת: החלק המערבי של העיר היה בידי ישראל ואילו חלקה המזרחי, כולל ירושלים העתיקה, היה בשליטת ירדן (פרט להר הצופים).

בכ"ח באייר תשכ"ז - 1967, ביום השלישי למלחמת ששת הימים, כבשו חיילי צה"ל את ירושלים המזרחית ובכך הביאו לאיחודה מחדש של העיר המחולקת.

שר הביטחון דאז, משה דיין, נתן את ההוראה לכבוש את ירושלים העתיקה "במהירות האפשרית". בעקבות הוראת הממשלה פרצו חיילי חטיבת הצנחנים, בפיקודו של מוטה גור, לעיר העתיקה, ונכנסו אליה דרך שער האריות. בשעה 10.00 בבוקר הודיע מוטה גור במכשיר הקשר: "הר הבית בידינו, עבור!... כל הכוחות חדל אש. עבור!"

כשלושה שבועות לאחר מלחמת ששת הימים החליטה הכנסת על איחוד ירושלים, ובמסגרת זו קבעה את החוק והמשפט הישראלי בכל חלקי העיר והכריזה על חופש דת ופולחן במקומות הקדושים לבני כל הדתות - יהודים, נוצרים ומוסלמים.

לקראת יום השנה למלחמת ששת הימים קבעה הכנסת את התאריך כ"ח באייר כיום ירושלים - יום שנועד לציין את איחודה מחדש של העיר ואת הקשר ההיסטורי המיוחד של עם ישראל לירושלים לאורך כל הדורות. יום ירושלים קיבל תוקף חוקי בשנת תשנ"ח - 1998, באמצעות "חוק יום ירושלים" ובו נקבע כ"ח באייר כחג לאומי.

אלות לעין ואין:

1. כיצד, לדעתכם, חשו יהודים וישראלים במשך 19 שנה ממלחמת העצמאות (1948) ועד שחרור ירושלים במלחמת ששת הימים (1967) כשלא נתאפשרה להם גישה לירושלים העתיקה ובכלל זה לכותל המערבי ולהר הבית?

2. במשך הדורות, בשל האיסור לעלות להר הבית, למקום בית המקדש עצמו, הפך הכותל המערבי, הקרוב ביותר למקום קודש הקדשים, למקום תפילה וגעגועים. אליו הגיעו יהודים מן העולם כולו להתרפק על תפארת עברם. מוטה גור, בעצומם של הקרבות, עם כניסתו לרחבת הכותל קרא בשידור חי: "חזרנו אל הקדושים שבמקומותינו, חזרנו על מנת שלא לעזבם לעולם".

כיצד משתקף מעמדה של ירושלים בכלל וירושלים העתיקה והכותל המערבי בפרט מדברים אלו?

סיוון

"כי מציון תצא תורה והרב ה' מירושלים"

אחת המעלות הגדולות של ירושלים היא היותה העיר שממנה יוצאת תורה לעולם. ראוי להדגיש עובדה זו כיוון שרווחת הדעה שמקום מסירת התורה הוא הר סיני, אך זה נכון היה רק לשעתו. מסירת התורה היא דבר שמתמשך והולך כל הזמן. והמשך מסירת התורה היא מירושלים כדכתיב (ישעיה ב, ג) "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם".

הדבר הזה רמוז כבר בתורה בשעת מתן תורה עצמו ככתוב (דברים ה, יט): "את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם בהר מתוך האש הענן והערפל, קול גדול ולא יסף ויכתבם על שני לוחות אבנים ויתנם אלי". הפירוש של המילים "ולא יסף" הוא שהמעמד של "מתן תורה" הסתיים: "לא יסף - לא הוסיף להראות באותו פומבי" (רש"י, שם).

פירוש נוסף של רש"י: "כי קולו חזק וקיים לעולם", היינו, קול גדול שלא פוסק, מתן תורה לא נגמר.

לכן התורה אומרת לנו כמה וכמה פעמים במיוחד בספר דברים "אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם". ודרשו חז"ל אל תתייחס לתורה כמו אל מכתב ישן שקיבלת בעבר מהמלך. תתייחס לזה כמו אל מכתב חדש שנכתב אליך היום ישירות מהמלך. כל זה בגלל שבאמת בכל רגע ורגע הקב"ה משפיע בעולם שפע של תורה.

מעובד עפ"י הרב שמואל אליהו, <http://www.yeshiva.org.il>

מילות לעיון ולדיון:

1. חג השבועות החל בחודש סיוון הינו חג מתן תורה. איזו משמעות מיוחדת לקשר שבין חג השבועות לעיר ירושלים מחדש לנו הרב שמואל אליהו?
2. "כי מציון תצא תורה" - ירושלים משמשת כמקור תורה ואור לעולם כולו. הביאו דוגמאות המשקפות מציאות זו מתקופתנו.

תחול

חודש ההיפוך

ביום י"ז בתמוז נבקעה חומת העיר ירושלים, ועל כן נקבע יום זה לצום הרביעי, שעליו מתנבא הנביא כי צום הרביעי " ... יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו" (זכריה, י"ח י"ט). הנבואה מתארת את היפוך המציאות לטובה לעתיד לבוא.

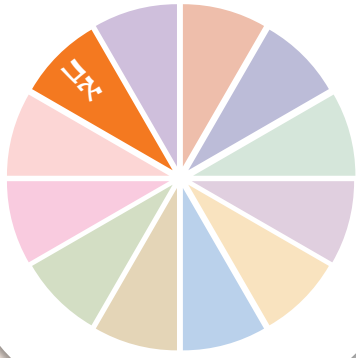
חודש תמוז היה אמור להיות החודש של קבלת התורה, שהרי ביום י"ז בתמוז נסתיימו ארבעים הימים שהם היה משה רבנו על ההר, אך אז בא השבר הגדול של חטא העגל, וכך הפך יום י"ז בתמוז ליום חטא העגל ושבירת הלוחות.

כך הפך חודש זה לחודש ה"היפוך" - יש בכוחו להפוך מציאות אחת למציאות אחרת. ומכיוון שהיה בכוחו להפוך את יום י"ז בתמוז מיום קבלת התורה ליום שבירת הלוחות, הרי שצריכים אנו להאמין כי יש בכוחנו להפוך את יום י"ז בתמוז גם ליום ששון ושמחה.

(על פי "בין שבר לשבר", הרב מרדכי אלון, פרשת חקת)

שאלות לעיון ולדיון:

1. מה נדרש מבני דורו של הנביא זכריה ובכל תקופת הגלות כדי להאמין שיום שבעה עשר בתמוז ייהפך ליום של ששון ושמחה בבניינה של ירושלים?
2. מה תפקידו של כל יחיד בישראל כדי לאפשר למציאות בלתי רצויה ואכל להפוך למציאות חיובית ולימים של שמחה?

חנחם - אה

"ירושלים ירושה לנו מאבותינו"

ובשעה שחרב בית המקדש בא **אברהם** לפני הקב"ה בוכה וממרט זקנו ותולש שערות ראשו... ואפר על ראשו, והיה מהלך בבית המקדש וסופד וצועק: מפני מה נשתניתי מכל אומה ולשון, שבאתי לידי בושה וכלימה זאת?... ריבונו של עולם, למאה שנה נתת לי בן וכשעמד על דעתו... אמרת לי "העלה עולה לפני", ונעשיתי עליו כאכזרי ולא ריחמתי... ולא תזכור לי זאת, ולא תרחם על בני?

פתח **יצחק** ואמר: ריבונו של עולם, כשאמר לי אבא: "אלוהים יראה לו השעה לעולה בני", לא עיכבתי על דבריך ונעקדתי ברצון לבי... ופשטתי את צווארי תחת הסכין ולא תזכור לי זאת, ולא תרחם על בני?

פתח **יעקב** ואמר: ריבונו של עולם, לא עשרים שנה עמדתי בבית לבן? וכשיצאתי פגע בי עשו הרשע וביקש להרוג בני... וסבלתי עליהם צער גידול בנים, ולא תזכור לי זאת, ולא תרחם על בני?

פתח **משה** ואמר: ריבונו של עולם, לא רועה נאמן הייתי על ישראל ארבעים שנה ורצתי לפניהם במדבר, וכשהגיע זמן שייכנסו לארץ גזרת עלי: "במדבר יפלו עצמותי" - ועכשיו שגלו שלחת לי לספוד ולבכות עליהם?...

באותה שעה קפצה **רחל אמנו** לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, גלוי לפניך שיעקב אהבני אהבה יתירה ועבד בשבילי לאבא שבע שנים, וכשהגיע זמן נישואי החליפני באחותי. ולא קנאתי באחותי ולא הוצאתיה לחרפה. ומה אם אני, שאני בשר ודם, לא קינאתי בצרה שלי - אתה, מלך חי וקיים ורחמן, מפני מה קינאת בעבודה זרה שאין בה ממש, והגלית את בני?

מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר: בשבילך רחל, אני מחזיר את ישראל למקומם, שנאמר: כה אמר ה', קול ברמה נשמע, נהי בכי תמרורים, רחל מבכה על בניה, מאנה להינחם...

(ילקוט שמעוני, איכה)

מאות לעיון ואזיון:

1. מה ניתן ללמוד מכך שאבותינו בחרו להגן על עם ישראל בשעת חורבן בית המקדש על ידי הזכרת זכויותיהם?
 2. הקב"ה מסיים ואומר לרחל: "מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה, כי יש שכר לפעולתך... ויש תקווה לאחריתך. ושבו בנים לגבולם" (ירמיהו, ל"א, י"ד).
- מה ניתן ללמוד מהבטחתו של הקב"ה לרחל אמנו בהקשר של חורבן ירושלים ובית המקדש?

אלול

"ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו"

התשובה והתפילה הן עיקרו של חודש אלול. בכולן מוזכרת ירושלים פעמים רבות, והבקשות על בניינה של ירושלים חוזרות שוב ושוב כמעין "תחנונות", שתיקנו חז"ל כדי שבאמצעותן נזכור בחול, ברגלים, בראשי חודשים ובברכות את ירושלים ונתפלל עליה. בברכת "בונה ירושלים", בברכת "ותחזינה עינינו", "יהי רצון, שיבנה בית המקדש" וגו', וכך גם "ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו...ברוך אתה ה' בונה ירושלים" ועוד.

כל זאת עשו חז"ל כדי להרבות את ההזדמנויות שבהן יזכור כל יהודי, שירושלים עדיין חרבה, ויתפלל מעומק לבו על בניינה. ועל ידי ריבוי התפילות נכבש עוד חלק ועוד חלק, עד שניגאל.

חודש אלול הוא ההזדמנות להתבוננות מעמיקה דרך התפילות על כל בקשותינו וביניהן בניינה של ירושלים, כי על ידי כל צעקה ותפילה אנו למעשה גואלים את ארץ ישראל, כמובא בליקוטי הלכות: "ואף על פי שאנו צועקים ומתחננים, כל כך הרבה שנים לשוב לארץ ישראל, אין שום תפילה וצעקה נאבדת, אפילו של הפחות שבפחותים. כי בכל צעקה ותפילה כובשין איזה חלק או נקודה מארץ ישראל, עד ש'בעתה יחישנה', ונשוב לירושלים הבנויה".

אלול לעיון ולציון:

1. מדוע אנו מכנים את הקב"ה "בונה ירושלים" ומבקשים ממנו "ובנה אותה בקרוב בימינו בניין עולם"?
2. מה אנו למדים מכך שבכל הברכות, הבקשות והתפילות של כל יהודי במעגל השנה ובמהלך חייו ירושלים והכמיהה לבניינה הן המרכז?